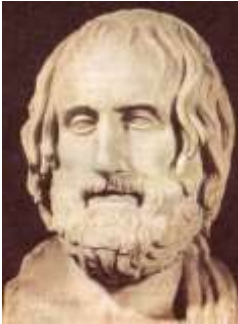

ΓΕΝΙΚΗ ΘΕΩΡΗΣΗ ΤΗΣ ΕΛΕΝΗΣ

ΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Όταν παίχτηκε η Ελένη το 412 π. Χ., η Αθήνα είναι τραυματισμένη από τη μεγάλη καταστροφή στη Σικελία που κόστισε τόσο σε ανθρώπινη ζωές, όσο και σε οικονομικό και στρατιωτικό επίπεδο. Ο Πελοποννησιακός πόλεμος γέρνει προς την πλευρά των Σπαρτιατών που οχυρώνουν τη Δεκέλεια και αναγκάζουν τους Αθηναίους να ζουν κάτω από διαρκή απειλή. Την τραγωδία του Ευριπίδη επομένως, μπορούμε να την κατανοήσουμε μόνο αν την εντάξουμε μέσα σ' αυτό το αρνητικό κλίμα, που φέρνει αμφισβήτηση σε καθιερωμένες αξίες και θεσμούς και πυροδοτεί ερωτηματικά σχετικά με το ρόλο των θεών, τις ικανότητες των χρησμολόγων και τη χρησιμότητα του πολέμου ως μέσου για την επίλυση των διαφορών.

ΤΟ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟ ΚΛΙΜΑ

Στη διδασκαλία των σοφιστών, ανθρώπων σοφών και με πρωτότυπη σκέψη, βρίσκει την έκφρασή της η αμφισβήτηση και η αμφιβολία για την οποία έγινε λόγος προηγουμένως. Ερωτήματα που σχετίζονται με τους θεούς, τη δυνατότητα του ανθρώπου να κατανοήσει τη βούλησή τους, την αξία του ορθού λόγου, τους ηθικούς κώδικες που πρέπει να εμπιστευόμαστε και την ποιότητα των παραδοσιακών αξιών, αρχίζουν να κάνουν πιο έντονα την εμφάνισή τους. Τέτοιους προβληματισμούς απηχούν τα έργα του Ευριπίδη που βρίσκεται αρκετά κοντά στις σοφιστικές αντιλήψεις.

ΟΙ ΚΙΝΗΤΗΡΙΕΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ

Τα στοιχεία που πυροδοτούν τη δράση στην Ελένη είναι τα ακόλουθα:

- Οι πληροφορίες του Τεύκρου στην Ελένη.
- Το ναυάγιο και η παρουσία του Μενέλαου στην Αίγυπτο.
- Η επιθυμία του Θεοκλύμενου να παντρευτεί την Ελένη.
- Η σιωπή της Θεονόης.
- Το σχέδιο απόδρασης των δύο συζύγων σε συνδυασμό με την αφέλεια του Θεοκλύμενου.
- Η επέμβαση των Διόσκουρων που δίνει και την τελική λύση αίροντας τα αδιέξοδα.

Η ΕΛΕΝΗ ΩΣ ΣΥΖΥΓΟΣ ΚΑΙ ΓΥΝΑΙΚΑ – Ο ΜΕΝΕΛΑΟΣ

Η ηρωίδα είναι μια πιστή και αφοσιωμένη σύζυγος που αγαπά τον άντρα της και είναι πρόθυμη ακόμα και να θυσιαστεί προστατεύοντας τον ιερό θεσμό της οικογένειας. Νοσταλγεί την πατρίδα της, είναι ευαίσθητη, ευσυγκίνητη, εύστροφη και επινοητική. Μοιάζει μέσα στο έργο σαν ένας θηλυκός Οδυσσεύς που επινοεί δόλους τους οποίους φέρνει σε πέρας με μεθοδικότητα και πονηριά. Η τραγικότητά της οφείλεται στο ότι άθελά της έγινε ένα παιχνίδι στα χέρια των θεών, δυσφημίστηκε το όνομά της και έγινε μισητό στους Έλληνες, έχασε πατρίδα και οικογένεια, είναι μόνη σε ένα ξένο περιβάλλον και γενικά πάσχει χωρίς να φταίει. Είναι φανερό η προσπάθεια του Ευριπίδη να αποκαταστήσει την τιμή της, καθώς την παρουσιάζει με

έμπρακτη πίστη σε διαχρονικές αξίες και με πολλές ενοχές για τα δεινά που προκάλεσε στους Έλληνες.

Τραγική η ζωή του Μενέλαου, καθώς παγιδεύτηκε στο φαίνεσθαι και ξόδεψε τη ζωή του για ένα «πουκάμισο αδειανό», μπλεγμένος κι αυτός στα δίχτυα των θεών. Μέσα στο έργο θα εκφράσει τις ενοχές του για έναν άδοξο πόλεμο και την απογοήτευσή του για μια ζωή που ξοδεύτηκε στις θάλασσες και στα πεδία των μαχών. Ο Ευριπίδης τον γελοιοποιεί αντιμετωπίζοντάς τον σαν ένα σύμβολο που απηχεί τον πόλεμο και τις οδυνηρές του συνέπειες. Ακροβατεί ο ήρωας ανάμεσα στη δειλία και στο ηρωικό του παρελθόν και με προθυμία παραχωρεί την πρωτοβουλία των κινήσεων στην Ελένη. Συχνά φαίνεται αφελής και παρορμητικός, με προτάσεις που είναι πρακτικά ανεφάρμοστες.

ΕΙΝΑΙ Η ΕΛΕΝΗ ΤΡΑΓΩΔΙΑ;

Αρκετοί λόγοι κάνουν τους μελετητές να αμφιβάλουν καθώς η γελοιοποίηση του Μενέλαου, το γεγονός ότι οι ήρωες κατά κάποιον τρόπο κερδίζουν μόνοι τους τη μοίρα τους, η ύπαρξη αίσιου τέλους και οι δόλοι του ζευγαριού που εκθέτουν την ευφυΐα του βασιλιά, δεν εντάσσονται στα τυπικά στοιχεία μιας τραγωδίας. **Εσείς τι γνώμη έχετε;**

ΔΙΑΝΟΙΑ

Αν θέλαμε να αποδελτιώσουμε τη φιλοσοφική σκέψη του δημιουργού, θα επισημαίναμε τα παρακάτω:

- Τον αντιπολεμικό χαρακτήρα του έργου: Ο πόλεμος αντιμετωπίζεται από τον ποιητή ως η αιτία όλων των συμφορών. **Πώς θα ένιωθαν κατά τη γνώμη σας οι αρχαίοι θεατές μετά την παράσταση με δεδομένες τις ιστορικές συνθήκες της εποχής;**
- Τον προβληματισμό για το ρόλο του θεϊκού στοιχείου και την ικανότητα της ανθρώπινης φύσης να το κατανοήσει.
- Την αμφισβήτηση για τις ανθρώπινες αδυναμίες των θεών.
- Τον σκεπτικισμό απέναντι στη μαντική τέχνη και τελικά την απόρριψή της.
- Την καταλυτική επίδραση των σοφιστών στον τρόπο σκέψης του: Ο ορθός λόγος γίνεται το μέσο για την ερμηνεία των πραγμάτων. **Σε ποια σημεία του έργου παρατηρείτε τέτοιες επιρροές;**
- Την εξύψωση της γυναίκας που επιχειρείται μέσα από την πολύπλευρη προσωπικότητα της Ελένης: Η αποκατάστασή της και η ανατροπή της παράδοσης που ήθελε την ηρωίδα να ταυτίζεται με τον πόλεμο και την καταστροφή, ίσως είναι και μια δικαίωση του γυναικείου φύλου.
- Τον ανθρωπισμό του δημιουργού: Αυτός φαίνεται από τη θετική στάση του ποιητή απέναντι στους δούλους που περιβάλλονται με αρετές, όπως πίστη, τόλμη και αφοσίωση.